

Waldemar Woźniak

„Współczesne uwarunkowania kreacji subkultur młodzieżowych”, Tadeusz Bąk, Warszawa 2008 : [recenzja]

Łódzkie Studia Teologiczne 20, 378-380

2011

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

Publikacja ma na celu edycję źródeł o działaniu szkoły. Ukazuje jej organizację i zasady funkcjonowania, a także represje ze strony władz okupacyjnych, a po wojnie administracyjno-szkolnych i aparatu bezpieczeństwa. Z tych dokumentów widać, w jaki sposób przeprowadzono planowo akcje likwidacji tej placówki wychowawczo-oświatowej.

Prezentowane dokumenty pochodzą z różnych archiwów. Najwięcej jest z archiwum IPN z Łodzi i Warszawy, Archiwum Salezjańskiej Inspektorii Pilskiej, Archiwum Salezjańskiej Inspektorii Warszawskiej, Archiwum Domu Salezjańskiej przy ul. Wodnej w Łodzi, a także z Archiwum Państwowego w Łodzi i Archiwum Akt Nowych w Warszawie.

Prezentowany zbiór składa się z 150 dokumentów, który ukazuje całość zagadnień z zakresu działania szkoły. Podzielony on został chronologicznie na 3 okresy odpowiadające warunkom zewnętrznym działania szkoły. Pierwszy okres – przedwojenny – składa się z 33 dokumentów, które obrazują organizację i funkcjonowanie szkoły. Druga część składa się z 71 dokumentów. Obejmuje on lata okupacji hitlerowskiej i pierwsze lata działania szkoły w okresie powojennym. Z tych dokumentów widać represje władz szkolnych wobec działania tej placówki. Ostatnia część składa się z 46 dokumentów, które pokazuje proces przygotowania władzy do likwidacji szkoły. W tej części znajdują się także dokumenty dotyczące procesu księży Stanisława Janika i Marcina Massalskiego.

Z radością należy powitać publikację tych materiałów archiwalnych, które przygotowane zostały przez przedstawicieli Zgromadzenia Salezjanów i Łódzkiego Oddziału IPN. Przyczyni się ona do lepszego zrozumienia zasad funkcjonowania władzy komunistycznej i aparatu bezpieczeństwa w okresie PRL i daje możliwość przeanalizowania procesów, jakie wówczas zachodziły, a także pokazuje, jakie były metody walki z Kościołem.

ks. Mieczysław Różański

Tadeusz Bąk, *Współczesne uwarunkowania kreacji subkultur młodzieżowych*, Wydawnictwo Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego, Warszawa 2008, ss. 269.

Recenzowana książka autorstwa ks. prof. UKSW dr hab. Tadeusza Bąka, obecnie dyrektora Instytutu Socjologii UKSW, jest bardzo użyteczna, gdyż porusza problem tak bardzo aktualny. Wartość tej pracy jest duża, nie ma ona tylko charakteru teoretycznego, ale przede wszystkim zawiera opis badań własnych Autora, w środowisku niełatwym, bo wśród młodych osób – członków danych subkultur młodzieżowych. Książka ta, pośrednio wskazuje na fakt, że okres adolescencji (i poprzedzający ją okres pubertacji) dla wielu młodych ludzi może łączyć się z szeroko rozumianym buntem czy sprzeciwem (co łączy się z prezentacją niezależności) wobec danego porządku społecznego, a zarazem z chęcią zaznaczenia swojej odmienności czy wyjątkowości.

Rozdział pierwszy części pierwszej (teoretycznej) pracy porusza kwestie terminologiczne, tj. problem rozumienia pojęcia *subkultura*. Rozumienie to, jest nieco złożone. W Polsce termin „subkultura” używany jest np. w odniesieniu do grup młodzieżowych, a w przypadku „drugiego życia więziennego” stosuje się zazwyczaj pojęcie – „podkultura”. Dla mnie jest to nieporozumienie, ponieważ przedrostek *sub* oznacza *pod*, a więc terminy – subkultura i podkultura należy traktować jako tożsame, jako synonimy. Dobrze się stało, że tożsamość tych terminów w recenzowanej tutaj książce została zauważona (s. 23, 26). Profesor Bąk dostrzegł również dyskusję, jaka toczy się w obrębie terminów: subkultura – kontrkultura – kultura alternatywna. Przywołuje on stanowisko Anny Wyki (s. 24–25), która uważa, że subkultura jest wstępną (1) fazą procesu, który w końcowej fazie (3) uwidacznia się w kulturze alternatywnej. Natomiast fazą pośrednią (2) tego procesu jest kontrkultura. Pierwszą fazę charakteryzuje przede wszystkim chęć odróżnienia się od reszty społeczeństwa, zwłaszcza przez wygląd zewnętrzny. Faza kontrkultury jest protestem przeciwko wartościom i zasadom funkcjonowania, wreszcie faza kultury alternatywnej to stadium najbardziej dojrzałe, gdyż

powoli zanika w niej totalna krytyka zastanego świata dorosłych i mają miejsce próby, także udane, kreowania nowych wzorców zachowań. Moim zdaniem można wyróżniać takie fazy, ale także możemy mówić o jednym, wszakże ewoluującym procesie subkultury, bez określania jego strukturalnych etapów.

Należy przypomnieć, że najpierw pojęcia *subkultura* używano w odniesieniu do grup spatalizowanych – przestępców, narkomanów, pijaków. Socjologia amerykańska zaczęła stosować ten termin w odniesieniu np. do grup etnicznych, religijnych, zawodowych, a więc do części składowych całej kultury, czyli termin ten przestał już mieć jedynie negatywny wydźwięk. W latach sześćdziesiątych XX w. rozpoczęto stosowanie tego pojęcia do zjawisk zachodzących w środowiskach młodzieżowych. W Polsce pojęcie subkultury nadal wielu osobom kojarzy się jedynie ze zjawiskami negatywnymi, a przecież można mówić np. o subkulturze artystów, gdy chcemy wskazać odmienne wzorce zachowań od spotykanych powszechnie. Profesor Bąk przywołuje m.in. typologię subkultur młodzieżowych T. Palecznego, który wyróżnia subkultury środowiskowe, wspólnotowo-ideologiczne, symboliczne.

W drugim rozdziale części pierwszej pracy – zostały zaprezentowane socjologiczne teorie powstawania subkultur: teorie transmisji kulturowej, teorie konfliktu kultur, teoria zróżnicowanych możliwości – tj. teoria struktur okazjonalnych, teoria neutralizacji (mówi się w niej m.in. o technikach neutralizacji, które osłabiają – neutralizują – moc obowiązującego normy), teoria buntu i negacji, teoria struktur organizacyjnych, teoria anomii.

W kolejnym rozdziale części pierwszej – trzecim, zostały przedstawione wybrane rodzaje subkultur młodzieżowych: hipisi, hip-hopowcy (raperzy), poppersi, rastafarianie, skinheadzi, punki, straight edge, rockmianiacy, metalowcy, technomani.

Druga część pracy – składająca się z pięciu rozdziałów – ma charakter empiryczny, przedstawia badania własne T. Bąka, ukazujące uwarunkowania kreacji subkultur młodzieżowych. Część ta, rozpoczyna się od określenia problemów (pytań) badawczych. Następnie została ukazana procedura badawcza. W badaniach posłużono się ankietą („Młodzieżowy świat subkultury”) oraz wywiadem indywidualnym pogłębionym. Badaniami objęto 484 osoby, należące do następujących subkultur: Punk (114 os.), Metal (114 os.), Skinhead (88 os.), HipHop – Blokery (112 os.), Hipis (54 os.). Jeszcze podam rozkład w przypadku płci badanych: płeć żeńska – 156 os.; płeć męska – 322 os.; brak danych – 6 os.

W opisie badań własnych Autor najpierw przedstawia zagadnienie aksjologicznych uwarunkowań kreacji subkultur młodzieżowych. Analiza danych empirycznych ukazała, że pod względem deklaracji systemu wartości członkowie subkultur nie różnią się od całej populacji młodych Polaków. Dla badanej grupy uczestników subkultur najważniejsze (18,326 % wariancji) są wartości allocentryczne („miłość, wielkie uczucie”, „przyjaźń”, „szczęście rodzinne”), a drugie miejsce (12,859 % wariancji) zajmują wartości materialne („pieniądze”, „dobrobyt, komfort życia, przyzwrotna pozycja materialna”). Kolejne są – wartości prestiżowe, wartości perfekcjonistyczne i wreszcie wartości społeczne. W przypadku badanych uczestników subkultur, w jednej składowej wartości perfekcjonistyczne współwystępują z wartościami emocjonalnymi. Prawdopodobnie w tym emocjonalnym „głodzie” wartości perfekcjonistycznych można doszukiwać się jednej z przyczyn uczestnictwa w grupach subkulturowych. Z dalszych analiz wynika m.in., że przedstawiciele punków, metalowców i hipisów zdecydowanie mocniej odżegnują się w swoich wypowiedziach od wartości materialnych niż przedstawiciele hip-hopowców/blokery, skinheadów, natomiast skinheadzi i metalowcy mocniej od pozostałych subkultur podkreślają swój pozytywny stosunek do wartości społecznych. Podejmując aksjologiczną refleksję o przystępowaniu do subkultur należy, zdaniem Autora, pamiętać szczególnie o dwóch istotnych czynnikach wpływających na kreację subkultur: chęci manifestacji własnej odrębności przez adolescentów oraz rozczarowaniu światem dorosłych.

Drugi obszar prezentowanych badań odnosi się do zagadnienia: uspołecznienie a kreacja subkultur. W zagadnieniu tym, wyszczególnione zostały trzy problemy – odpowiedzialność, tolerancja, postulowany wzór osobowy. *Odpowiedzialność* wobec danych wspólnot, grup, dla ankietowanych

jawi się jako dosyć mało ważna. Deklaracja odpowiedzialności we wszystkich badanych grupach subkulturowych była bardzo podobna, aczkolwiek niewielkie różnicowanie można dostrzec. Uogólniając, badane osoby niezależnie od subkulturowej przynależności deklarowały przede wszystkim swoją odpowiedzialność wobec grupy przyjaciół i wspólnoty rodzinnej, natomiast odpowiedzialność wobec wspólnoty Kościoła i grupy religijnej była deklarowana w najmniejszym stopniu. W przypadku *tolerancji*, to w znacznym stopniu jest ona deklarowana przez hipisów, punków i metalowców, a w mniejszym już stopniu przez skinheadów, hip-hopowców/blokersów. Gdy idzie o *deklarowany wzór osobowy*, to punki, metale, hipisi i hip-hopowcy/blokersi stanowią dość jednorodną populację pod tym względem – u ankietowanych przedstawicieli tych subkultur najwyższe odsetki uzyskiwały cnoty pokojowego współżycia, następnie cnoty „zdobiące” (dyscyplina wewnętrzna, umiejętność podporządkowania rzeczy mniej ważnych rzeczom ważniejszym), cnoty harmonizowania współżycia społecznego, a najniższe – cnoty służące organizowaniu życia zbiorowego. Odmienną charakterystykę wzoru osobowego deklarowali skinheadzi – za najważniejsze uznali oni cnoty „zdobiące”, większą wagę w odniesieniu do przedstawicieli innych subkultur, przywiązywali też oni do cnót organizowania życia zbiorowego (zainteresowanie sprawami społecznymi, gotowość do poświęceń na rzecz społeczeństwa).

Trzeci obszar badań dotyczy społecznego zróżnicowania jako czynnika kreacji subkultur młodzieżowych. Po pierwsze, okazało się, że „płeć” koreluje z rodzajem podkultury. Kobiety dominują w subkulturach – Punk i Metal, a mężczyźni w subkulturach – Skinhead, Hip-hop/Blokery. Zmienna „wiek” nie koreluje istotnie statystycznie z rodzajem subkultury. W przypadku subkultur – Metal, Hip-hop/Blokery, afiliacja członków z subkulturą trwa znacznie dłużej aniżeli w przypadku pozostałych analizowanych subkultur. Prawie we wszystkich analizowanych subkulturach odsetki deklaracji w kategoriach „rodzina pełna” i „rodzina niepełna” są na zbliżonym poziomie. Wyjątek stanowi subkultura Punk, gdzie respondentów pochodzących z rodziny niepełnej było znacząco więcej niż respondentów z rodzin pełnych. Członkowie subkultury Punk najbardziej liczą się w małych miasteczkach, na wsi i w średnich miastach. *Duże miasta* zdecydowanie sprzyjają subkulturze *Skinhead*. Korelacja dodatnia została zanotowana między praktykami religijnymi a przynależnością do hipisów.

Analiza wyników badań przeprowadzona przez prof. T. Bąka, charakteryzuje się dużą dojrzałością i wnikliwością. Odnosząc się do wyników tychże badań, na podstawie własnej obserwacji uczestniczącej, chcę zaznaczyć, że ważnym czynnikiem kreacji subkultur młodzieżowych zdaje się też dążenie do szeroko rozumianej wolności. W przypadku recenzowanej pracy, na pozytywną uwagę zasługuje również bibliografia, zawierająca 141 pozycji, w tym pozycje obcojęzyczne.

ks. Waldemar Woźniak
Instytut Psychologii UKSW

SPRAWOZDANIE Z II OGÓLNOPOLSKIEJ KONFERENCJI PRAWA MAŁŻEŃSKIEGO I RODZINNEGO W OLSZTYNIE

11 maja 2011 r. w Olsztynie odbyła się II Ogólnopolska Konferencja Prawa Małżeńskiego i Rodzinnego. Organizatorem konferencji była Katedra Prawa Kanonicznego i Wyznaniowego Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie. Tytułem przewodnim było zagadnienie sformułowane przez organizatorów w pytanie: *Małżeństwo na całe życie?*

Konferencja zgromadziła wielu kanonistów oraz pracowników naukowych różnych środowisk akademickich, m.in. z UKSW w Warszawie, Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II, Uniwersytetu Wrocławskiego, Uniwersytetu Papieskiego Jana Pawła II w Krakowie, Uniwersytetu